3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ· 1850 ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ· ԹԻՒ 40 ١١ ՄՈՒՀԱՐԲԵՄ· ١٢٦٦

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ· ԱՋԳԱՅԻՆ· ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ Ղուռուշ 100։
Այս Լրագիրը ամեն երկուշաբթի օրերը կը հրատարակուի։
Պօշիսեն գուրս գացած Լրագիրներուն փոստային ծախքը առնոցին քրայ է։

Իր շահին համար շուր մը հրատարակեց ուզողը դիտի ջնարէ տոցին 40 փարայ։
Նորատիպ գրոց ծանուցումը ձրի է։
Դուրսեն եկած նամակներուն փոստային ծախքը երկոցը դիտի ջնարէ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Լակէց առաջ մեծազօր տէրութեան պաշտօնական Լոէվիի վոյէ լրագրէն առնելով մեր այս լրագիրն ալ քանի մը անգամ ծանուցած էր, թէ կրշաւք տալու և առնելու գործելի սովորութիւնը տէրութեան և ազգի շատ մեծ ճնաս ունի. և ասով այս բանը բոլորովին վերցրնելու կը փափաքի մեծազօր տէրութիւնը. ասոր համար կարգադրեց որ տէրութեան թէ զինուորական և թէ քաղաքական բոլոր պաշտօնատէրները պաշտօնի մուտ առնին առանց կրշաւք առնելու իրենց գործքը ամենայն արդարութեամբ տեսնելու և վերհսկիչին ամէն հրամանացը և կարգացը հաւատարմութեամբ ծառայութիւն ընելու երդումը ընեն. և այս խոհական և իմաստուն կարգադրութիւնը առ հասարակ ամենուն ընդունելի և հաւանելի և մեծապէս գովելի եղաւ։

Կրշաւք առնելու պարտաւելի սովորութիւնը առաւելապէս անկէց կը ծագի, կ'ըսէ վերոյիշեալ պաշտօնական լրագիրը. որ շատերը իրենց ըրած ծախքերնին ազէկ մտագրութեամբ չեն հաշուեր որ եկամուտներնուն համեմատեն, և շռայլութիւն կ'ինան. որ այն շռայլ ծախքը գոցելու բաւական չըլլար իրենց կանոնաւոր եկամուտը. և խելքն ու իրաւունքը միաբան կը սորվեցրնեն որ, այսպիսի արդեւլեալ և պարտաւելի շռայլութեան վերջը ազէկ ելք մը չունենար։

Ամենք առանց խորհրդածութեան կը կարծեն որ, հասարակ գործածութեան մէջ սովորութեան կարգ մտած քանի մը բաները, որ առաւելապէս զարդու և պերճութեան կը վերաբերին, և անպիտան և աւելի բաներ են, իրենց ամենահարկաւոր եղած են. անանկ որ՝ անոնք չունենան նէ չըլլար, իրենց մէկ անարգութիւն մը ծագէ. և ով որ առանկ բաներ ունենայ նէ իրեն աւելի փառք և աւելի մեծութիւն կ'ըլլայ։ Այսպիսի անտեղի և անհիմն մտածմունքներով իրենց կարողութենէն վեր ծախքերու տակ մնալնին շատ տեսակ նեղութիւն պատճառ կ'ըլլայ. որով կը ստիպուին անիրաւ վաստակներու ետեւէ իյնալ, և այս երեսէն իրենց վրայ գալու նախատինքներուն ու խայտառակութիւններուն յանձնառու ըլլալ։

Բանն այն է որ՝ ասանկներուն բոլոր բովանդակ փառքն ու պատիւը, մեծազօր և վեհափառ ինքնակալին անոնց շնորհած պատիւը և աստիճանը, և իւրաքանչիւրոց աստիճանին համեմատ տրված պատուոյն նշանը, և իրենց անձնական հաւատարմութիւնը և աշխատութիւնը և արդարութիւնը պիտի ըլլայ. այդպէս չտիրանց և անպիտան ծախքեր ընելու իրենց պաշտօնին կողմէն բնաւ երբէք պարտաւորութեան տակ մնկած չեն։ Այս ամէն գործակալ իրեն որոշեալ թոշակ ունենալով՝ արտաքոյ կարգի եկամուտ պիտի չի կրնայ ունենալ. ուստի ամէն մարդ կը պարտաւորի իրեն անձնական ծախքը հոգալու. և աւելի անոր նայելու որ՝ ըրած ծախքը իրեն ունեցած կարողութենէն աւելի չըլլայ. և չափաւորութիւն պահէ. և խիստ հարկաւոր եղած ծախքերը միայն ընէ. առանկ ընէ նէ՝ վեհափառ ինքնակալին մեծապէս ընդունած և ախորժած ճամբուն մէջ մտած կ'ըլլայ, և ասոր հակառակ՝ շռայլութեամբ ծախք ընողները և ստակին պարապ տեղը կորսնցընողները յայտնի է որ ամօթապարտ կ'ըլլան։

Եւ որովհետեւ շատ անգամ եղած պերճութիւնները ընողին կարողութեանը և բաւականութեանը համեմատ չըլլալով, մեծազօր տէրութենէն արտաքոյ կարգի առած կամ առնելու ակնկալութիւն ունեցած ինչքերով, և երբեմն ալ գողութիւնով և յափշտակութիւնով կ'ըլլայ. ուստի իրենց կարողութենէն և չափէն աւելի ծախք ընողները՝ ի հարկէ մէկ պարտաւելի և ապօրինաւոր վաստակի ճամբու մը ձեռք ձգած ըլլալնին խելքով և իրաւամբ կը գուշակուի։ Ընոր համար բնաւ մէկ գործակալ մը պիտի չի կրնայ այդպիսի աւելորդ և անպիտան ծախքեր ընելու, կամ թէ՝ իմ պաշտօնս և՝ ասոնք ճանաչ զիս ասանկ ծախքեր ընելու կը պարտաւորէ ըսելով պատճառանքներ ընելու իրաւունք ունենալ։

Այս խորհրդածութիւններս կը հրատարակուին, որպէս զի ամէն մարդ այս իրատական զբաղուածքներէն իրեն ինկած բաժինը առնէ, և իր ծախքը չափաւորէ. պերճութեան և փառաւորութեան ետեւէ իյնալէն ետ կենայ։ Եւ որովհետեւ անանկ զարդեր կան, որ մեծագին բաներ են, և հիմա աւրելու և ձեւը փոխելու ըլլալի նէ՝ գինը վար ինջնալով տէրը ճնաս կը կրէ, անանկ բաներ ունեցողները կրնան անոնք գործածել մինչեւ որ հինցընեն. և ասկէց ետքը իրենց ձեռք առնելն ալ պէս չինել տան։

Այս ամէն բարեկարգութեանց վրայ մեծազօր տէրութեան բարձրագոյն խորհրդարանը խօսք ըլլալով՝ եղած որոշումը վեհափառ ինքնակալին ծանուցական տղերսագրով ծանուցին, անոր հաւանութիւնը և վճիռը խնդրելով։ Վեհափառ ինքնակալը ամենայն յօժարութեամբ վճռեց և հրամայեց որ այս որոշմանս համեմատ գործադրութիւնը ըլլայ։ Ուստի այսպէս ամէն մարդու հանգստութեանը և անդորրութեանը պատճառ ըլլալու կարգադրութիւն մը ամենուն ծանօթ ըլլալու համար օրագրոյս միջոցաւ ալ հրատարակեցաւ։

— Ընցածները վեհափառ ինքնակալին հրամանաւը մեծարգոյ Պոսիւլ Հալիմ էֆէնտին Աբաբիա տաճկաց ուխտատեղիները գացած էր. որպէս զի հոն գտնուող երեւելիներուն հետ ուխտատեղիներուն քանի մը նորոգութեան կարօտ եղած տեղերուն վրայ խորհրդակցի, և խորհածներնուն որոշումը Կոստանդնուպոլիս իմացընէ. որպէս զի անմիջապէս 'ի գործ դրուելուն պէտք եղած անօրէնութիւնները ըլլան։

Մեծարգոյ Պոսիւլ Հալիմ էֆէնտին հոն հասնելով, ուխտատեղեաց գլխաւոր հոգաբարձու (շէյխ իւլ հարեմ) բարձրապատիւ Տաղուտ փաշային և Մեռինէ քաղաքին երեւելիներուն և քանի մը գործակալներու հետ խորհրդակցելով որոշեցին որ շէնքը հաստատուն և տեւական ըլլալու համար պէտք է որ քարուկիր ըլլայ. որով ամենքն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԷՆ ԳՐՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Աշխարհագրութիւնը զուարճալի և հրահանգիչ գիտութիւն մըն է. մարդոյս կը սորվեցնէ թէ իրեն պէս ուրիշ շատ մը մարդիկ, որ աշխարհիս այլ և այլ տեղուանքը կը բնակին, ի՞նչպէս երկիրներ են իրենց բնակութեան համար ընտրած կամ բաղդաւոր գտնուած տեղերնին, ի՞նչ բարք և ինչ սովորութիւններ ունին. իրենց բնական երկրին դիրքը, կլիման, կառավարութիւնը, իրենց վրայ ի՞նչ ազդեցութիւններ կ'ունենայ։ Հասարակօրէն խօսք մը կայ որ կ'ըսեն. այն որ տեղ չէ պտրուած՝ հում է, ու դեռ չէ եփած։ Բայց տեղ պտրուելն ու աշխարհագրութեան տեղեակ ըլլալը իրարմէ նոյն տարբերութիւնը ունին, ինչ տարբերութիւն որ ունին ամէն բան իրեն փորձովը սորվիլը, և ուրիշներուն փորձը իրեն վարպետ բռնելը։ Ամէն մարդ տեսածը հասկընալու և հասկցածէն բան հետեւցընելու չափ վարպետ և ճարտար միտք չունենար. երկու հոգի իրարու հետ ճամբու ընկեր կ'ըլլան. մէկին չի՛ տեսածը մէկալը կը տեսնէ և իր ընկերին կը ցուցընէ, որ մինուկ մտաբ նէ տեսնելիք չուներ. երրորդ մը կուգայ անոնց անանկ բանի մը ուշադրութիւն ընել կուտայ, որ երկուքն ալ նոյն բանին խելք տուած չէին։

Աշխարհագրութեան տարագրական մասը այլ և այլ ճանապարհորդներէ ժողվուած տեղեկութիւններ են. որոց ամենքը պտրտած տեղերուն բոյսերը քննած են. ամենքը հողերն ու հանքերը. ամենքը մարդը և ուրիշները մեծ կենդանիները, կամ մժնոլորտին վիճակը. կամ ջուրերուն բնութիւնը և ազդեցութիւնը, և այլն. աշխարհագրութիւնը առանց կը ժողվէ. ամէն մէկ տեղին վրայ ընդհանուր տեսութիւններ կուտայ. բայց մանրամասն տեղեկութիւններու չենչնար. որովհետեւ խօսքը շատ կ'երկնայ։ Ճանապարհորդներէն ամենքը ալ իրենց պտրտած երկրին բնակչաց բնաւորութիւնը և սովորութիւններն և մէջերնին բերնէ բերան անցնելով պատրաստ առանդութիւնները կը ժողվեն ու կը պատմեն. որ աշխարհագիրները սովորաբար առանց վրայ բնաւ չեն խօսիր. բայց ամենքն ալ գիտեն և կը խոստովանին որ գիտնալու հարկաւոր և զուարճալի բաներ են առանց։

Քաղաքական կրթութեան մէջ բաւական յառաջադէմ եղող մարդիկ այս բաներուս վրայօք իրարմէ շատ տարբերութիւն մը չեն ցուցուներ. Եւրոպայի մեծամեծ և կրթեալ ազգաց պատմութիւնները իրարմէ տարբերութիւն ալ չունին. հետաքրքրական և զուարճալի բաներ ալ քիչ կը պատրաստեն. բայց այն քիչն ալ տակաւին աշխարհագրական գրքերէ չի սորվուիր. ճանապարհորդութեանց պատմութիւններէ կը սորվուի։ Նոր կրթութեան մէջ մտնող ազգերուն հետ տեսութիւն ընող մարդոց հրատարակած ճանապարհորդութիւնը աւելի զուարճալի է. և կը յուսամք որ՝ մեր լրագրիս Բանասիրականներուն մէջ առանկ ճանապարհորդներու նամակներ հրատարակեմք նէ՝ մեր ընթերցողներուն ախորժելի բան մը ըրած կ'ըլլամք. մանաւանդ երբ որ ձեռքերնիս անցած նամակները մօտ ժամանակի ըլլան. որով կ'իմացուի որ ներկայ դարուս մէջ երբ մենք մեր գտնուած տեղը մեր ոտքովն եղանակովը վարուելով կը կարծեմք թէ 'ի հարկէ ամէն տեղ կրթեալ մարդիկ այսպէս պիտի վարուին, ուրիշ տեղերու բնակչաց դատումը մերիներէն ալ գրած տարբերէ։ Այս մտքով մեր ընթերցողաց ախորժելի մէկ ծառայութիւն մը ընելու յուսով՝ Ֆրանսայի Լէպո՝ է թ՝ գաւառէն (որ հին ատենը Թուռքէն կ'ըսուեր), հիւսիսային Ամերիկայի կողմերը ճանապարհորդող Պ. Օլմէռ հանճարեղ մարդուն 1849 ին գրած նամակներէն մէկ քանին, (և թէ որ ընթերցողաց հաճոյ ըլլալը հասկնամք նէ՝ ամենն ալ) թարգմանելով ժամանակ ժամանակ կը հրատարակեմք։ Այս անգամի հրատարակածնիս՝ հիւսիսային Ամերիկայի միացեալ նահանգաց մասն եղող Վիրճինիա նահանգին բնիկ դեղապուրկ անուն փոքրիկ քաղաքէն գրուած է 1849 մայ. 5 ին։ Գաղղիայի Լէպո՝ լրագրոյն հրատարակիչն։

ՆԱՄԱԿ Ա.

" Ա ր դ ո յ հրատարակիչ։

" Երկաթ ճամբաները, շոգենաւերը, և տեղները և ճամբայ երթալու այն սերը որով բռնուած ըլլալը գիտես, զիս Թաւռէնի ներսերէն մինչև հիւսիսային Ամերիկայի հիւսիսային Քառօրնա գաւառին ոտխմանները բերին. և ահա քեզի հետ թղթակցելու պատրաստ եմ։

" Քեզի մէկ պզտիկ քաղաքէ մը կը գրեմ, որ թէպէտ ծովեզերեայ է, և մէկ գիշեր ալ Աբօմագօքս գետը կը վազէ, բայց շատ ծաղկեալ չէ։ Յայտնի է որ դուն ինձմէ ոչ փիլիսոփայութիւն կ'ուզես, ոչ բնաբանցութիւն և ոչ բանաստեղծութիւն. խիստ պարզ պատմութիւնով մը բաւականացիր։ Եղածին չափ հետաքրքրութեան արժանի բան կը գտնուի մէջը. և այն քաղաքական կրթութիւնը որ առաջ երթալու վրայ է. (դեռ ծայրը չէ հասած), վհկ մէկ բան մըն է։ Այս գրոյս մէջ հաղարաւոր արտառոց և չի տեսնուած և չի լսուած բաներ ժողուած պիտի գտնես, որոնք հս շատ կը սիրեմ. և գիտեմ որ դուն ալ ինձմէ պակաս չես սիրեր։ Իմ պատրաստ տեղերս ասոնք ինչպէս կը դասնեմ՝ անանկ կը գրեմ. ընդարձակը աւելի ճարտարներուն կը ձգեմ։

Պիպի ղարուանոյ։

ալ գոհ կ'ըլլան. քանզի քանի մը տարիէն ետքը վերըստին նորոգելու հոգէն կ'ազատին։ Այս որոշումին վեհափառ ինքնակալին իմացուցին։

Վեհափառ ինքնակալը բարձր հրամանաւը հրովարտակ խրկեց հոն, որ առանց ժամանակ մը ցընելու քարուկիր շինուածով սկսին շինել. և այս բանիս համար իւր առանձնական գանձէն հինգ հազար քէսէ ստակ նուիրեց. և այս ստակը բարձրապատիւ փոխարքային ձեռօքը խրկուեցաւ, անոր կողմանէ ալ հրամանագրով որ օրյուսալ և առանց ժամանակ անցնելու գործոյ սկսին։

— Արդարութեան վճռոց գերագոյն ատեանին նախագահ բարձրապատիւ Մ'ֆալժ փաշային իրեն յանձնուած ասանկ մեծ և կարեւոր պաշտօնի մէջ ցուցուցած հաւատարմութիւնը և խոհական ընթացքը վեհափառ ինքնակալը ըստ արժանւոյն հաւանելով՝ իւր հաճութիւնը ծանուցանելու համար յիշեալ բարձրաստիճան պաշտօնատարին անձինը յատուկ մէկ պատուոյ նշան մը շնորհեց. որ վեհափառ ինքնակալին ներկայութեանը բարձրապատիւ փաշային կուրծքը կախուեցաւ։

— Արապիստանի բանակին ֆէրիխներէն մեծապատիւ Ապտիւլ Քէրիմ փաշային՝ իւր արժանաւորութեանը համար իր աստիճանին համեմատ մէկ անձնական պատուոյ նշան (նիշանի իմդիյազ) մը շնորհեցաւ։

— Քէպրէզ կղզին կառավարիչ մեծապատիւ Հաֆիզ Ահմէտ փաշային Կոստանդնուպոլիս բարձրագոյն դրան գործակալ անուանեցաւ մեծարգոյ Ալի էֆէնտին, որ քանի մը ֆէրիներու դրան գործակալ է։

— Պուսայի քաղաքական ժողովոյն ատենապետիր մեծարգոյ Մուխդար էֆէնտիին բարէսէր ջանքը՝ նոյն ժողովը ծանուցական գրով բարձրագոյն դրանը ծանուցանելով, նոյն ծանօթութեանը համեմատ վեհափառ ինքնակալը հաճեցաւ յիշեալ պաշտօնատարին երրորդ աստիճանի պատիւը՝ երկրորդ կարգի երրորդ աստիճանին բարձրացընել. և նոյն աստիճանին համեմատ պատուոյ նշան շնորհել. որ այժմեան ունեցած պաշտօնին կապված է։

— Փէրիխ մեծապատիւ Հալիմ փաշային գերագիր մեծարգոյ Սամի էֆէնտիին՝ որ խօճալիանուիեան պատիւ ունէր, չորրորդ աստիճանի պատիւ շնորհեցաւ։

— Երբեմն Զանկրլի կառավարութեան տեղակալ (քայիմմաքամ) մեծարգոյ Ապտիւլ Հալիմ պէկը՝ մեծարգոյ Իսմայիլ պէկին տեղը Բայսէրիի տեղակալ անուանեցաւ։

— Պասրայի կառավարիչ մեծապատիւ Մաշուք փաշային գրագիր և խօճալիանուիեան պատիւ ունեցող Յուսուֆ Ակեահ էֆէնտիին երրորդ աստիճանի պատիւ տրուեցաւ։

Նոյն փաշային փոխանորդ (քեխեա) մեծարգոյ Օսման պէկին ալ հաւատարիմ ծառայութեանը փոխարէն պատուոյ նշան տրուեցաւ իւր աստիճանին համեմատ։

— Մէքքէ և Մէտինէ ուխտի գացող տաճիկներուն կերակրոց աւանդապահ (քիլար էմինի) Ահմէտ աղային վրայօք Շամ քաղաքի կառավարութիւն մեծ ժողովքին մէջ դատաստանական կերպով քննութիւն ըլլալով իմացուեցաւ և ստուգուեցաւ որ արաբացիներուն քանի մը ֆէյիներէն և ուրիշ երեւելիներէն ստակ առնելէն զատ՝ մեծազօր տէրութեան գանձարանը հասնելու ստակէն ալ էփ աղէկ բան իր վրան անցուցեր է։ Այս ստակները ամբողջ յիշեալ աղային ձեռքէն առնուեցաւ. և որովհետեւ արդարութեան կանոնացը և վեհափառ ինքնակալին կամացը դէմ գործուած ասանկ մէկ յանցանք մը չէր կրնար անպատիժ մնալ, կառավարութեան գերագոյն ժողովոյն պատշաճ տեսնելովը և վեհափառ ինքնակալին վճռովը՝ առանց որոշեալ պայմանաժամ կորուելու Սիրիկէի Դարպասը քաղաքը աքսորի խրկուեցաւ։

— Մայրաքաղաքիս մօտերը գտնուող Ֆալայէ պրդաա (ջրս դատաւորութիւնք) ըսուած վիճակին մէջ, որ կը պարունակէ Թէրքօզ և Զաթալճա և մեծ և պզտիկ Զէքմէճէները իրենց գիւղերովը, քանի մը անպատեհ բաներ լսուեցաւ և ստուգուեցաւ, որ այն կողմերը գտնուած ագարակները և դեռնի տեր եղողներուն քովերը իբրեւ մշակ մնող առաջկուց ինչ ըլլալնին անյայտ մարդոց գործն է եղեր. որ գողութեամբ և յափշտակութեամբ թէ դեղացիներուն և թէ անց ու դարձ ընող ճամբորդներուն հանգստութիւնը կ'աւրեն և ինչքերնին վտանգի մէջ կը ձգեն եղեր։ Սիրիկայ իմանալով Կոստանդնուպոլսոյ ոստիկանութիւնը՝ խել մը ձիաւորներ խրկեց այն կողմերը. որ առանց դժուարութեան և առանց մէկ վնաս մը պատահելու ասանկ կասկածաւոր մարդիկները ժողվեցին և խումբ խումբ մայրաքաղաքս խրկեցին. որոնք ըստ կանոնի ոստիկանութեան ատեանին առաջը հանուելով՝ հարցփորձ և քննութիւն եղաւ. որպէս զի յանցանքի տեր ըլլալները հասկըցուին և առանց յանցանքը ըստուգուելու մարդ չի պատժուի. և գողցուած բաներն ալ երեւան ելլեն։ Այս քննութեամբս որին վրայ որ յանցանքը ստուգուեցաւ նէ ամէն մէկը իրեն գործած յանցանքին ծանրութեանը կամ թեթեւութեանը համեմատ արդարութեամբ պատիժին պրոշուեցաւ. որով այն կողմերուն բընակիչները այս պատճառաւ կրծնցուցած հանգստութիւնին գտան։

— Ոստիկանութիւնը անցեալ օրերը քանի մը գող ձեռք ձգեց. մէկը Կոստանդնուպոլսոյ նեղուցի Սարը եար գիւղէն սպասաւոր մը, երկրորդը Գալաթիայէն Մաքօվիչ անուն ուլահի մը, նոյն պէս սպասաւոր. և երրորդը Պէկօղլուէն Թանաշ անուն յոյն մը, որ անգործ կը պտըտէր։ Ոստիկանութեան ատեանը ասոնց երեքին ալ յանցանքը ստուգելով, Սարը եարէն բռնուողը չորս ամիս, և միւս երկուքը երեքական ամիս պայմանաժամով բանտի տրուեցան։

— Յունաց տէրութեան հպատակ Սամա անուն մէկը, որուն արուեստն էր ոտքի ամանն շինել, գինովցնելով քանի մը անվայելուչ բաներու մէջ գտնուեր էր, և ձեռքի դանակովն ալ մածուն ծախողի մը վրայ դիմելը իր խօսքովը ստուգուելով, ասիկայ ալ ոստիկանութեան ատեանին վճռովը մէկ ամիս պայմանաժամով բանտը դրուեցաւ։

— Օգոստոս 20 էն մինչեւ 23, Երզընկայու գաւառը սաստիկ անձրեւ իջեր էր. և տեղ տեղ ալ հաւկրթի մեծութեամբ և անկէց քիչ պզտիկ կարկուտ ինչնալով գետնին երեսը մէկ երկու ժըզչափ թանձրութեամբ գոցեր էր. և անձրեւին ալ եաքը չի կտրելով շատ տեղերը ջուրը կոխեր և վարուցանները աւրելէն զատ; քանի մըն ալ տուն քշեր է։ Նոյն գաւառին կցորդ Տալուք ըսուած գիւղն ալ ջուրը կոխելով տան և հինգ տան չափ փլցուցեր, և դիզուած հունձերուն մէկ մասն ալ քշեր տարեր է։

— Սեպտեմբեր 2. շաբաթ լուսնալու դիշեր ժամ մէկ ու կէսին ատեանները Երզընկայ քաղաքին մէջ շարժ եղեր է. որ թեթեւ անցնելով քաղաքին չինուածոցը փնաս մը չէ պատճառեր։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԼԻԱ։ Ոստիկանութեան (բօլիցիայի) տեսուչը ձիաւոր գործակալներու գումարտակ մը յօրինեց. որոնք Փարիզու բազմամարդ փողոցները ձիով յաճախ պիտի պտըտին. որպէս զի մէկ բան մը ըլլայ նէ շուտ մը զօրաց կայարանը երթալու և անկէց օգնութիւն ուղելու կարող ըլլան։ Այս ձիաւոր գործակալները հետեւակ գործակալներուն հետ հաղորդակցութիւն պիտի ունենան. որ որս չեալ տեղեր պիտի կենան իրենց պրոտած թաղերուն վրայօք ասոնց տեղեկութիւն տալու համար։

— Անցածները ընկերականներուն նէոֆէ անուանով մէկ գաղտնի ընկերութիւնը իմացուելով որ կառավարութեան դէմ խորհուրդներ և պատրաստութիւններ կ'ընեն եղեր, քակուեցաւ։ Աստերս ձայն եկաւ որ նոյն ընկերութիւնը նորէն պիտի հաստատուի միայն անունը փոխելով, և հասարակաց ֆրանսերէն անուանելով. և այս ընկերութիւնս ալ ֆէնիթիէր ըսուած մէկ ուրիշ ընկերութեան մը հետ պիտի մէկ ըլլայ։ Այս ամէն բաները ոստիկանութիւնը կատարելապէս իմացած է. և թէպէտ խորհուրդներն մէկ առիթի մը սպասել և հասարակաց խռովութիւնը վրդովել է. բայց իմացուած ըլլալնուն համար բան չեն կրնար ընել։

— Կառավարութիւնը օրէնք դրաւ որ օրագիրներուն մէջ մէկը ուրիշներէն զատ, կամ ուրիշները առիթ բռնելով խորհրդածութիւններ ընելով յօդուած մը գրէ նէ, այն յօդուածին տակը իր ստորագրութիւնը դնէ։ Բանի մը օրագիր այս կանոնիս դէմ ընելով, և առանց ստորագրութեան խորհրդածութիւններ հրատարակելով դատաստանի քաշուեցան։ Այս օրագիրներս են կոլէտ պը ֆըռանս, որ օրինաւորական է. և պէյէլ և էվենեման և նապէնալ. ասոնք երեքն ալ յեղափոխական և ընկերական են։

— Փարիզու արքեպիսկոպոսին և լի-նիվէր օրագրին մէջ տեղը եղած վէճը դադարեցաւ։ Յիշեալ օրագրին խմբագրողները Հռոմ բողոքելէն ետ կեցան. յարգական գիր մը գրեցին արքեպիսկոպոսին. այն ալ անոնց պատասխան գրեց. որուն մէջ կը ցըցնէ իրեն այն օրագրին վրայ ունեցած վարկումը։ Կ'երեւի որ այս հաշտութիւնը քանի մը երեւելի եպիսկոպոսներու գործ ըլլայ. որ օրագրին յայտնեցին թէ արքեպիսկոպոսին գրած յանդիմանութիւնը օրագրին գրած նիւթերուն վրայօք չէր, այն նիւթերուն վրայ խօսելու եղանակին վրայ էր։ Նաեւ ինքնին ալ կը հասկըցուի ատանկ ըլլալը։

Արքեպիսկոպոսը լի-նիվէրին գրածներուն վրայ խօսելով յանուանէ կը յիշէ՝ ուսման ազատութեան վրայ խօսածները, և այն կողմէն օրագիրը իրեն համախոհ ունէր Շառդրի եպիսկոպոսը և ուրիշ շատ եպիսկոպոսներ և քահանայներ։ Ռիմինի սբ Աստուածածնի պատկերին հրաշքը բացարձակ կերպով հաստատելը. բայց նոյն իսկ Պատն ալ յունիսի 25ին Ռիմինիի եպիսկոպոսին գրած մէկ նամակովը այն հրաշքը կ'ընդունի, և պատկերին վրայ ոսկի պսակ մը դնելու համար իր կողմէն յիշեալ եպիսկոպոսը իրեն փոխանորդ կ'ընէ։ Պ. Պուլէէի պոպական և աղքարհագրական ընդհանուր բառարանին վրայ ըսած քննութիւնը. բայց նոյն իսկ արքեպիսկոպոսը կ'ըսէ իւր ազդարարութեանը մէջ թէ՝ գրքին մէջ սխալ կար նէ պէտք էր արքեպիսկոպոսական դիւանին իմացընել, և չէ թէ օրագրին մէջ հրատարակել։ Ամենք կը կարծեն թէ՝ Դուպանու արքեպիսկոպոսին պաշտպան կենալն ալ լի-նիվէրի յանցանք սեպուած ըլլայ Փարիզու արքեպիսկոպոսին առաջը։ Բայց Փարիզու արքեպիսկոպոսը իրեն ազդարարութեանը մէջ ասոր վրայօք բնաւ բան խօսած չէ. Ֆռանսիզները կամաւոր տուրք տալով 1848ին մեռնող Փարիզու արքեպիսկոպոսին ձիաը կախած խաչը ծախու տալն և Դուպանու արքեպիսկոպոսին խրկեցին նէ՝ չի հակառակեցաւ. երբ որ Դուպանու արքեպիսկոպոսը Սանտէնիայէն աքսորուելով Ֆռանսա մնաւ նէ՝ ամէն տեղի եպիսկոպոսները և եկեղեցականները զինքը յարգանօք իբրեւ եկեղեցոյ իրաւանց պաշտպան ընդունեցին. Լիսնի կարդինալը արքեպիսկոպոսական պալատը առաւ. Ֆռանսիզի կառավարութիւնը յատկապէս երկու պատգամաւոր խրկեց. մէկը Դուպանին, Սանտէնիայի կառավարութեան ատանկ անխորհուրդ կերպով եկեղեցական բաներու խառնվելուն վրայ դժգոհութիւնը ցուցընելու համար. և երկրորդը Պրիանսոն, Տ. Ֆռանսօնի արքեպիսկոպոսին ցաւակցելու համար։ Թէ որ Փարիզու արքեպիսկոպոսը ատանկ բանի մը համար լի-նիվէր օրագիրը պախարակէր նէ՝ նոյն իսկ Ֆռանսայի եկեղեցականները, և յատկապէս մէկ կարդինալ արքեպիսկոպոս մը. և ասկէց զատ Ֆռանսայի կառավարութիւնը պախարակած կ'ըլլար. որ չի կարծըվիր։ Ուստի շատ հաւանելի է ըսելը թէ՝ լի-նիվէրին խօսելոյն եղանակը միայն խիստ ըլլալով պախարակելու արժանի եղած է. չէ թէ խօսքին նիւթը։

— Օրինաւորականներուն մէջ՝ որ Պուռպոնեան հին ցեղին նորէն Ֆռանսայի թագաւորութիւնը մտնելուն կը փափաքին, և անոր համար Պոռաոյի դուքսին կողմը բռնած են. երեւելի բաժանում մը մտաւ։ Այսոնց երեւելիները երբ որ Վիլլաֆէն գացին յիշեալ դուքսին հետ տեսնուելու, յորդորեցին որ մէկ յայտարարութեան կերպով բոլոր ազգ մը գրէ ժողովրդեան, և իր նախնիքներէն իրեն հասած թագաւորական ոգիին անունցմէ խնդրէ։ Պոռաոյի դուքսը պատասխան տուած էր այն առենը որ՝ թագաւորութիւնը 'ի նախնեաց իմ ժառանգութիւնս է. թէպէտ իմ ձեռքս չէ հիմա։ Ամենքը զինքը իմ ժառանգութիւնէս զրկելու իրաւունք չունի. ուստի ես ալ անոր բողոքելու և թագաւորութիւնս անունցմէ ուզելու բան մը չունիմ։ Դուք նայեցէք որ խոհեմութեամբ վարուիք. տարաձայնութեամբ չի տկարանաք, և հասարակութիւնը դրդռելու գործ մը չընէք։

Այս մտքիս վրայ օրինաւորականներէն մէկը մէկ յայտարարութիւն հանեց, Պոռաոյի դքսին տրուած գաղափարը ընդարձակելով և բացատրելով. և առաւելապէս ասոր վրայ պնդելով թէ թագաւորութիւնը և ժառանգութիւնը յատուկ ազգին իրաւանց է. մարդիկ այս իրաւունքին դէմ չեն կրնար կենալ, բայց եթէ բռնութիւն և հարստահարութիւն բանեցընելով. ուստի անանկ անիրաւութիւն մը չիտկելու համար առ ժողովուրդն բոլոր ազգը անվայելբան է. որովհետեւ անոր վրայ ատանկ բան մը ընելու իշխանութիւն ճանչնալ է։ Մէկ ուրիշ օրինաւորական մը ասոր դէմ գրելով առ ժողովուրդն բողոքելը արդարացոյց. ասոնց երկուքն ալ կուսակիցներ ունեցան. որով երկու կողմ բաժնուած դանուեցան։

Այն օրերը ուրիշ խնդիր մըն ալ կը յուզուեր Ֆռանսիզներու մէջ. Նախագահին իշխանութեան ժամանակը երկընցընել. չորս տարուան համար որոշուած պաշտօնը տասը տարի քշել տալ. և ասոր՝

ԱՌԱՎՈՏԱՅԻՆ ՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՌԱՎՈՏԱՅԻՆ ՀԱՆԳԻՍՏ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մեջ գրեթէ բոլոր ազգերուն ներկայացուցիչներ գտնուելով հանդերձ, ամենաշատ գաղութը հայերունն է։ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մարդահամարի 1815 թուականի տուեալներուն համաձայն, Միացեալ Նահանգներու մէջ 1824 թուականին գրանցուած է 1 միլիոն 321 հազար հայ։ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մարդահամարի տուեալներուն համաձայն, Միացեալ Նահանգներու մէջ 1824 թուականին գրանցուած է 1 միլիոն 321 հազար հայ։

ԱՌԱՎՈՏԱՅԻՆ ՀԱՆԳԻՍՏ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՎ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ամերիկեան Ցուցակագրութիւն։ Հատոր առաջին։

Ամերիկեան Ցուցակագրութիւնը Միացեալ Նահանգներու մէջ հրատարակուած գրքերու մասին։ Հրատարակեալ Նիւ Եորքի մէջ։ Տպագրեալ Ամերիկեան Գրատարակչական Ընկերութեան Տպարանին մէջ։ 1850։ Գրքի չափ։ 400 էջ։ Գինը 30 ղրուշ։ Կը գտնուի Գրիգոր Փափազեանի գրատունը։

ԵՐԱՍԽԱՍԱՐԱԿԱՆ ԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի է աւելի, եւրոպացի ոչ-քրիստոնեայ ազգերու մասին։ Հրատարակեալ Գրիգոր Փափազեան։ Գրքի չափ։ 144 էջ։ Գինը 1 Մէճիտիէ։ Կը գտնուի Գրիգոր Փափազեանի գրատունը։

Հայոց Գիրքը։ Հայերէն գրքերու ցանկ։ Հրատարակեալ Գրիգոր Փափազեան։ Գրքի չափ։ 144 էջ։ Գինը 1 Մէճիտիէ։ Կը գտնուի Գրիգոր Փափազեանի գրատունը։

ԳՈՒՆԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

ՀԻՆԳՆԱՄԱՅ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ամերիկեան Միսիոնարական Ընկերութեան Հիսնամեայ Յիշատակարանը։ Հրատարակեալ Նիւ Եորքի մէջ։ Տպագրեալ Ամերիկեան Գրատարակչական Ընկերութեան Տպարանին մէջ։ 1850։ Գրքի չափ։ 400 էջ։ Գինը 30 ղրուշ։ Կը գտնուի Գրիգոր Փափազեանի գրատունը։

Ամերիկեան Միսիոնարական Ընկերութիւնը հիմնուեցաւ 1810 թուականին։ Հոգեւոր գործունէութեան հիսնամեակը տօնեցին 1850 թուականին։ Ամերիկեան Միսիոնարական Ընկերութեան Գլխաւոր Գրասենեակը գտնուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ։ Ամերիկեան Միսիոնարական Ընկերութեան Գլխաւոր Գրասենեակի Գրադարանի Տեսուչ՝ Գրիգոր Փափազեան։

Հայերէն գրքերու ցանկ։ Հրատարակեալ Գրիգոր Փափազեան։ Գրքի չափ։ 144 էջ։ Գինը 1 Մէճիտիէ։ Կը գտնուի Գրիգոր Փափազեանի գրատունը։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկեան Միսիոնարական Ընկերութեան Հիսնամեայ Յիշատակարանը։ Հրատարակեալ Նիւ Եորքի մէջ։ Տպագրեալ Ամերիկեան Գրատարակչական Ընկերութեան Տպարանին մէջ։ 1850։ Գրքի չափ։ 400 էջ։ Գինը 30 ղրուշ։ Կը գտնուի Գրիգոր Փափազեանի գրատունը։

Ամերիկեան Միսիոնարական Ընկերութիւնը հիմնուեցաւ 1810 թուականին։ Հոգեւոր գործունէութեան հիսնամեակը տօնեցին 1850 թուականին։ Ամերիկեան Միսիոնարական Ընկերութեան Գլխաւոր Գրասենեակը գտնուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ։ Ամերիկեան Միսիոնարական Ընկերութեան Գլխաւոր Գրասենեակի Գրադարանի Տեսուչ՝ Գրիգոր Փափազեան։

Հայերէն գրքերու ցանկ։ Հրատարակեալ Գրիգոր Փափազեան։ Գրքի չափ։ 144 էջ։ Գինը 1 Մէճիտիէ։ Կը գտնուի Գրիգոր Փափազեանի գրատունը։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ